

УДК 373.2.091.313

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.71-1.22>**Л. В. Козак**доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри дошкільної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка**В. Ю. Коваль**магістрант спеціальності «Дошкільна освіта»
Київського університету імені Бориса Грінченка

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Основна увага у статті зосереджується на характерних особливостях проектної діяльності у закладах дошкільної освіти. Показано, що застосування проектної діяльності є важливим засобом сучасної освіти і виховання, пізнавального розвитку і творчих здібностей дитини дошкільного віку, її підготовки до навчання у Новій українській школі. Встановлено, що проектна діяльність є одним з активних видів навчально-пізнавальної діяльності вихованців, що спрямована на розв'язання проблеми, пов'язаної зі створенням освітнього продукту, який має суб'єктивну або об'єктивну цінність і може розглядатися як спосіб організації такої діяльності. Вона забезпечує інтегрований підхід в освіті, оскільки вимагає обміркованого й обґрунтованого поєднання змісту з різних освітніх ліній базового компонента дошкільної освіти чи освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти відповідно. В основі проектної діяльності – взаємодія суб'єктів освіти, яка виявляється у спільній праці, пізнанні, спілкуванні. Проектна діяльність передбачає створення вихователем таких умов, які дають змогу дітям самостійно або спільно з дорослим відкривати новий практичний досвід, здобувати його експериментальним, пошуковим шляхом, аналізувати його і перетворювати. У проектній діяльності дитина відчуває себе суб'єктом, оскільки отримує можливість бути самостійним, ініціативним, активним діячем, який відповідальний за досвід своєї діяльності, свої вчинки. Сутність проектної діяльності – активізувати і підтримати інтерес дітей до позначених у такій діяльності різноманітних проблем. Доведено, що керівництво проектною діяльністю веде до зміни позиції педагога. З носія готових знань він перетворюється на організатора пізнавальної діяльності своїх вихованців і допомагає дитині у пошуку вирішення поставленої або виявленої нею проблеми. Педагог допомагає дітям самостійно знайти рішення, «відкрити» нове знання і привласнити його на рівні досвіду. Розкрито мету, завдання, принципи організації, структуру та етапи реалізації проектної діяльності дітей.

Ключові слова: дошкільна освіта, початкова освіта, Нова українська школа, проектна діяльність, готовність до навчання.

Постановка проблеми. З першого вересня 2018 р. школи в Україні розпочали працювати за новим Державним стандартом початкової освіти [1], що забезпечує реалізацію концепції Нової української школи (НУШ) [4]. Ефективність роботи початкової школи небезпідставно пов'язується з готовністю дітей дошкільного віку до навчання, рівнем їхнього здоров'я і розумового розвитку. Під шкільною готовністю розуміється оволодіння дітьми знаннями та вміннями, мотивацією й іншими, необхідними для засвоєння шкільної програми, поведінковими характеристиками. З огляду на це особлива увага повинна бути приділена пошуку ефективних засобів навчання та способів «м'якого» переходу дітей із закладів дошкільної освіти до початкової школи.

Дієвим засобом забезпечення наступності дошкільної і початкової освіти, формування необхідних життєвих компетентностей, шкільної зріло-

сті й готовності дитини старшого дошкільного віку до систематичного навчання в Новій українській школі може стати проектна діяльність.

Проектна діяльність є одним з активних видів навчально-пізнавальної діяльності вихованців, що спрямована на розв'язання проблеми, пов'язаної зі створенням освітнього продукту, який має суб'єктивну або об'єктивну цінність і може розглядатися як спосіб організації такої діяльності. Вона забезпечує інтегрований підхід в освіті, оскільки вимагає обміркованого й обґрунтованого поєднання змісту з різних освітніх ліній БКДО чи освітніх галузей ДСПО відповідно. В основі проектної діяльності – взаємодія суб'єктів освіти, яка виявляється у спільній праці, пізнанні, спілкуванні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти проблеми наступності дошкільної і початкової освіти розглянуто в працях Л.В. Артемової, Н.М. Бібик, О.Л. Кононко, К.Л. Крутій, Н.В. Лисенко,

З.П. Плохій, О.В. Проскури, О.Я. Савченко та ін. Теоретичні основи та практична реалізація інтегрованого підходу в дошкільній та початковій освіті представлені у дослідженнях Г.В. Беленької, А.М. Богуш, Н.В. Гавриш, К.Л. Крутій, О.О. Ліннік, О.Я. Савченко, Т.О. Піроженко та ін. Важливі питання організації проєктної діяльності дошкільників знайшли відображення у наукових роботах Ю.Д. Буракової, О.Г. Брежнєвої, Н.В. Гавриш, В.А. Деркунської, І.Р. Кіндрат, Т.О. Піроженко, О.Д. Рейпольської, Н.М. Токаренко, Л.А. Швайки та ін.

Попри таке наукове розмаїття, організація проєктної діяльності дітей у закладах дошкільної освіти має ситуативний характер, а використання потенціалу проєктної технології як засобу підготовки дітей дошкільного віку до навчання у Новій українській школі потребує подальших досліджень.

Мета статті – обґрунтування проєктної діяльності як засобу підготовки дитини дошкільного віку до навчання у Новій українській школі.

Виклад основного матеріалу. Вивчення стану розроблення зазначеної проблеми потребує визначення ключових понять дослідження, таких як: готовність до навчання в школі, Нова українська школа, проєктна діяльність.

Готовність до шкільного навчання є проблемою соціальної зрілості дитини. Адже, йдучи до школи, вона опиняється в реальній соціальній позиції, вперше отримавши право й опинившись перед обов'язком здійснення суспільної за змістом і формою діяльності, якою є навчання.

Готовність до діяльності виявляється у здатності до організації, виконання і регулювання своєї діяльності. Готовність до будь-якої діяльності зумовлюється багатьма чинниками, найважливішими з яких є система мотивів і цілей, наявність знань і вмінь, безпосереднє залучення до діяльності, у процесі якої найбільш активно формуються потреби, інтереси і мотиви здобуття знань і вмінь.

Щодо готовності шестирічної дитини до систематичного навчання у Новій українській школі, то важливо зазначити, що діти цього віку за особливостями психічного розвитку здебільшого залишаються дошкільниками. Але саме такий вік є сенситивним для навчання грамоти, засвоєння соціальних норм і правил поведінки. Тому успіх адаптації і навчання шестирічної дитини в школі багато в чому залежить від індивідуальних фізичних і психічних особливостей розвитку, сформованості готовності до школи (інтелектуальної, особистісної, соціально-психологічної), а також від стилю роботи вчителя і позиції батьків.

Нова українська школа – це фундаментальна реформа загальної середньої освіти. Її мета – «всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя,

готова до свідомого життєвого вибору та само-реалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [4, с. 5].

НУШ визначає: дитиноцентризм у освітньому процесі; пріоритет практико-зорієнтованого інтегрованого навчання; важливість особистісного розвитку, гнучкого, критичного мислення та комунікативності дітей; створення сучасного емоційно-комфортного освітнього середовища; компетентнісний підхід до навчання; впровадження педагогіки партнерства.

У сучасній школі надається перевага міжпредметній інтеграції, що здійснюється різними шляхами: створенням інтегрованих курсів; впровадженням навчальних проєктів; організацією тематичних днів і тижнів; проведенням інтегрованих уроків [6]. Також зазначимо, що класична предметна диференціація у навчанні не є пріоритетною і в сучасній дошкільній освіті. Вихователі практикують проведення комплексних, інтегрованих, блочно-тематичних занять, запроваджують метод проєктів. З вищезазначеного витікає доцільність введення інтегрованого підходу до розвитку і формування особистості дитини, теоретичні основи та практична реалізація якого продуктивно розвиваються у дошкільній освіті України. Інтегроване навчання у дошкільній та початковій освіті – це сукупність послідовних та взаємопов'язаних дій педагога та дитини, які спрямовані на формування цілісної картини навколишнього світу на основі об'єднання матеріалу з різних освітніх ліній БКДО чи освітніх галузей ДСПО відповідно.

Організація інтегрованого процесу в закладі дошкільної освіти забезпечує цілісний розвиток дитини і формування у неї інтегральних особистісних якостей. У процесі інтеграції освітніх ліній здійснюється пізнавально-мовленнєвий, художньо-естетичний, фізичний, соціально-особистісний розвиток. Синтез таких ліній розвитку і забезпечує перехід від нижчого рівня розвитку до більш вищого, визначаючи нове якісне просування дитини в пізнанні навколишнього світу, коли набувається особистісний і соціальний досвід.

З-поміж різних інтеграційних форм і засобів організації дитячої активності пріоритетною є проєктна діяльність.

Проєктна діяльність – це різноманітні, засновані на поточних і перспективних інтересах дитини види самостійної діяльності. Така діяльність заснована, з одного боку, на взаємодії з дорослими, а з іншого (що не менш важливо) – на основі постійного розширення самостійних дій дитини (власні проби, пошук, вибір, маніпулювання предметами і діями, конструювання, фантазування, спостереження-вивчення-дослідження) [2]. Саме проєктна діяльність дає змогу досягти високого рівня інтелектуальної, мовленнєвої, особистісної активності дошкільників. Так, наприклад,

тема проєкту «Мамине свято» визначає вибір таких видів діяльності: художньо-творчої, ігрової, читацької, пізнавально-дослідницької.

Проєктна діяльність передбачає створення вихователем таких умов, які дають змогу дітям самостійно або спільно з дорослим відкривати новий практичний досвід, здобувати його експериментальним, пошуковим шляхом, аналізувати його і перетворювати. У проєктній діяльності дитина відчуває себе суб'єктом, оскільки отримує можливість бути самостійним, ініціативним, активним діячем, який відповідальний за досвід своєї діяльності, свої вчинки.

Сутність проєктної діяльності – активізувати і підтримати інтерес дітей до позначених у такій діяльності різноманітних проблем. В основі проєктної діяльності лежить розвиток пізнавальних інтересів дітей, вміння самостійно застосовувати отримані уявлення в типових ситуаціях, орієнтуватися в інформаційному просторі, заповнювати відсутні знання і набувати вміння, розвиток критичного мислення.

У проєктній діяльності дитина формує своє творче ставлення до довкілля, вчиться розуміти взаємозв'язки у світі. Досягаючи цілей поставленої перед собою мети, дитина діє свідомо, охоче, без примусу, бо проблема, за яку свідомо береться, має для неї внутрішню цінність, пов'язана з її потребами і відповідає її силам та інтересам. Оскільки знання для дитини особистісно значимі, вони успішно засвоюються. Таким чином, виконуючи проєкт, дитина має можливість цілковито задовольнити свою внутрішню активність, власні потреби, реалізуватися як особистість [7; 8].

Керівництво проєктною діяльністю веде до зміни позиції педагога. З носія готових знань він перетворюється на організатора пізнавальної діяльності своїх вихованців і допомагає дитині у пошуку вирішення поставленої або виявленої нею проблеми. Педагог допомагає дітям самостійно знайти рішення, «відкрити» нове знання і привласнити його на рівні досвіду. В ході виконання проєкту діти вчать самостійно шукати інформацію, робити висновки, підбирати способи викладу знайденого матеріалу для однолітків, молодших дітей.

Проєктну діяльність від інших форм організації педагогічного процесу в ЗДО відрізняє таке: практичне застосування дітьми наявних у них знань і умінь; нежорстке формулювання завдань, їх варіативність, що підвищують самостійність і творчість дошкільнят; інтерес до діяльності, що приносить публічний результат, особисту зацікавленість у ньому.

Проєктна діяльність включає в себе: завдання для дітей, сформульоване у вигляді проблеми; цілеспрямовану дитячу діяльність; форми організації взаємодії дітей з вихователем і один з одним;

результат діяльності як знайдений дітьми спосіб вирішення проблеми проєкту.

Реалізація будь-якого проєкту здійснюється в ігровій формі, залученням дітей до різних видів творчої та практично значущої діяльності, в безпосередньому контакті з різними об'єктами соціального середовища (екскурсії, ігри, практично корисні справи). Проєкт може реалізовуватися в будь-якому об'єднанні дошкільників (у групі, підгрупі, одночасно в декількох групах, по всьому закладу, між декількома закладами, із залученням батьків дошкільників, у соціумі мікрорайону та ін.) [5].

Проєкти розрізняють за обсягом завдань, тривалістю, характером координації та контактів, формою проведення, видами діяльності. Загальними для всіх видів проєктів є завдання вихователя та мета діяльності дітей. Під час реалізації проєктної діяльності вихователь повинен: керуватися принципами особистісно орієнтованої освіти, педагогіки партнерства та дитиноцентризму; адаптувати освітнє середовище відповідно до потреб проєктної діяльності; створити особисто значущу для кожної дитини проблемну ситуацію, складність вирішення якої відповідає зоні найближчого розвитку вихованців; створити емоційно-комфортні сприятливі умови для її розв'язання, зокрема заохочувати ініціативність, самостійність та креативність дітей; за необхідності допомагати групі у реалізації цілей проєкту, створенні та презентації кінцевого продукту.

Метою дитячого колективу є вирішення проблемної ситуації, пошук відповідей на актуальні проблемні питання, створення та презентація кінцевого продукту. Відповідно до природи дітей (та за наявності комфортного, вільного та креативного освітнього середовища) на завершальному етапі реалізації проєкту ними формуються нові проблемні особистісно значущі питання.

У педагогіці окремо розглядається проєктна діяльність вихователя та проєктна діяльність дітей як її варіативний складник. У контексті нашого дослідження проєктну діяльність доцільно розглядати безпосередньо як засіб організації діяльності дітей. На підготовчому етапі до її проведення вихователь має зробити такі кроки: сформулювати проблему проєкту, сюжетно-ігрову ситуацію, визначити мету та завдання проєкту; розробити орієнтовний план проведення діяльності (необхідно продумати його гнучкість та варіативність відповідно до запитів дітей); залучити у роботу з дітьми засоби, форми та методи, спільні для дошкільної та початкової освіти.

Фаза реалізації дітьми проєктної діяльності (за Т.О. Піроженко) передбачає постановку проблеми у групі; її обговорення та визначення завдань; роботу над проєктом; презентацію продукту діяльності; аналіз ходу роботи над проєктом та постановку нової проблеми. Після завершення фази реалізації

у групі вихователь аналізує та оцінює результати освітнього процесу, визначає перспективи розвитку.

Виділимо позитивні моменти проєктної діяльності з дітьми старшого дошкільного віку під час співпраці з вихователем: зміни позиції вихователя – з носія готових знань він перетворюється на організатора пізнавальної, дослідницької діяльності своїх вихованців; змінюється психологічний клімат у групі; знання, набуті в ході реалізації проєкту, стають надбанням особистого дитячого досвіду; діти набувають уміння міркувати: вчать ставити мету, добирати засоби для її досягнення, оцінювати наслідки; розвиваються комунікативні навички: уміння домовлятися, приймати іншу точку зору, вміння відгукуватися на ідеї, висунуті іншими, співпрацювати, сприяти – інакше мета, до якої діти прагнуть, не буде досягнута; самоконтроль, свідомо дисциплінованість у групі [3].

Зазначимо, що, на відміну від проєктної діяльності школярів, де більший наголос робиться на дослідницьку активність учнів, проєктна діяльність дошкільнят більш різноманітна і варіативна. Вона допускає елементи фантазування і творчості, обов'язковий ігровий контекст, враховує вік і досвід дітей, провідний вид діяльності.

Висновки і пропозиції. Отже, проєктна діяльність є сучасним ефективним засобом всебічного розвитку та формування особистості дитини, її підготовки до навчання у Новій українській школі, оскільки активно впроваджується у практику дошкільної та початкової освіти і є тим «мостом», який забезпечує «м'який» перехід дитини із закладу дошкільної освіти до початкової школи.

Робота над проєктом стимулює пізнавальну активність дошкільників, сприяє формуванню «Я-концепції дитини», їх особистісному розвитку, забезпечує глибоке засвоєння знань та умінь, розвиток критичного та системного мислення, творчих здібностей, комунікативних навичок та стійкості в умо-

вах обмеженого часу та визначеної мети. Водночас вона потребує високої педагогічної майстерності вихователя та передбачає складність та об'ємність підготовчого етапу до реалізації проєкту.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми. Подальшого дослідження потребують умови і процес підготовки майбутніх педагогів до організації проєктної діяльності у закладах дошкільної освіти.

Список використаної літератури:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novuj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>.
2. Деркунская В.А. Проектная деятельность дошкольников : учебно-методическое пособие. Москва : Центр педагогического образования, 2012. 144 с.
3. Козак Л.В., Король Г.А. Проектна діяльність як чинник пізнавального розвитку дітей дошкільного віку. *Науковий фаховий журнал «Інноваційна педагогіка»*. Випуск 18. 2019. Т. 3. С. 169–174.
4. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
5. Метод проєктів у діяльності дошкільного закладу / Укладач Л.А. Швайка. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 203 с.
6. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. N.M. Bıbık. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
7. Піроженко Т.О. Програма технології психолого-педагогічного проєктування. *Дитячий садок*. 2004. № 16. С. 8–9.
8. Токаренко Н. Метод проєктів у дошкільному закладі. *Педагогічні технології*. 2008. С. 35–39.

Kozak L., Koval V. Project activity as one of the means of preparing a child for learning at the New Ukrainian school

The main point in the article is to focus attention on the characteristic features of project activities in preschool institutions. It is shown that the use of project activities is an important tool of modern education and upbringing, cognitive development and creative abilities of a preschool learner, as well as his/her preparation for study at the New Ukrainian School.

It is established that project activity is one of the active types of students' educational and cognitive activities. It is aimed at solving the problems associated with the creation of an educational product that has a subjective or objective value and can be considered as a way to organize such activities.

It provides an integrated approach in education, because it requires a thoughtful and reasonable combination of content from different educational basic components of Preschool Education or educational areas of the State Standard of Primary Education, respectively. The basis of project activities is the interaction of educational entities, which is manifested in joint work, cognition, communication.

Project activities involve teachers' creation of such conditions that allow children to work independently or/and together with an adult. They help pupils to gain, analyze and transform new practical experience by experimental and explorative way. In project activities, the child is considered to be a subject, because he/she gets the opportunity to be an independent, proactive, active person who is responsible for experience of their activities, their actions. The essence of the project activity is to activate and support children's interest in the various problems identified in this activity.

It is proved that the management of project activities leads to change the position of the teacher. From the carrier of ready-made knowledge, he/she becomes the organizer of the cognitive activity of the pupils. The teacher helps kids to find a solution to the problems posed or identified by them. The teacher involves children to find a solution, discover new knowledge and impose it at the level of experience. The purpose, tasks, principles of organization, structure and stages of realization of project activity of children are revealed in this article.

Key words: *preschool education, primary education, New Ukrainian school, project activities, willingness to study.*